EIROPAS KOMISIJA

Briselē, 12.11.2010
COM(2010) 667 galīgā redakcija

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS CENTRĀLAJAI BANKAI, EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI

Vienpadsmitais ziņojums par praktiskiem sagatavošanās pasākumiem euro zonas paplašināšanai

{SEC(2010) 1373}

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS CENTRĀLAJAI BANKAI, EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI

Vienpadsmitais ziņojums par praktiskajiem sagatavošanās pasākumiem euro zonas paplašināšanai

1. IEVADS

2010. gada 13. jūlijā Padome nolēma, ka Igaunija ir izpildījusi euro ieviešanai nepieciešamos nosacījumus[1]. Tāpēc 2011. gada 1. janvārī Igaunija pievienosies euro zonai, palielinot kopējo dalībvalstu skaitu, kuras ieviesušas euro, līdz septiņpadsmit. Neatsaucami fiksētā maiņas kursa vērtība starp Igaunijas kronu un euro ir 15.6466 Igaunijas kronas pret vienu euro.[2]

Šobrīd sācies praktisko sagatavošanās pasākumu nobeiguma posms pārejai uz euro. Šajā ziņojumā ir novērtēta pašreizējā situācija saistībā ar Igaunijas praktisko sagatavošanos euro ieviešanai, īpaši ņemot vērā sagatavošanās pasākumus euro skaidras naudas ieviešanai ekonomikā, patērētāju aizsardzības pasākumus pārejas posmā, piemēram, nolīgumu par godīgu cenu pārrēķinu, kā arī informatīvo kampaņu. Tajā ir arī ietverts īss pārskats par jaunākajiem sabiedriskās aptaujas rezultātiem attiecībā uz sabiedrisko domu par euro astoņās Centrālās un Austrumeiropas dalībvalstīs, kas vēl nav ieviesušas euro (ieskaitot Igauniju).

Pievienotajā Komisijas dienestu darba dokumentā sniegta sīka informācija par sagatavošanās pasākumiem euro ieviešanai pārējās ES dalībvalstīs, kuras vēl nav ieviesušas vienoto valūtu un kurām nav juridiska izņēmuma statusa attiecībā uz tās ieviešanu.

2. PAŠREIZĒJĀ SITUĀCIJA ATTIECĪBĀ UZ SAGATAVOŠANOS PĀREJAI UZ EURO IGAUNIJĀ

2010. gada 14. oktobrī Igaunija pieņēma devīto "euro ieviešanas plāna" versiju. Salīdzinājumā ar iepriekšējo 2010. gada aprīļa versiju plānā ir ieviestas svarīgas izmaiņas, tostarp:

- aptuveni 180 Igaunijas Pasta nodaļu piedalīsies euro skaidras naudas piegādē iedzīvotājiem un Igaunijas kronas skaidras naudas izņemšanā no apgrozības,
- sākot ar 2010. gada 1. decembri, iedzīvotājiem tiks piegādāti 600 000 euro monētu sākuma komplekti,
- paralēlās apgrozības laikā bankas automātos tiks izdotas banknotes ar nominālu 20 euro. Tādējādi tiks samazināts bankas automātu izdoto banknošu skaits ar nominālu 50 euro, mazumtirgotājiem atvieglojot atlikuma izdošanu tikai euro,

---

[1] Padomes 2010. gada 13. jūlija Lēmums 2010/416/ES saskaņā ar Līguma 140. panta 2. punktu par euro ieviešanu Igaunijā 2011. gada 1. janvārī, OV L 196, 28.7.2010., 24. lpp.

[2] Padomes 2010. gada 13. jūlija Regula (ES) Nr. 671/2010, ar ko groza Regulu (EK) Nr. 2866/98 attiecībā uz euro maiņas kursu Igaunijai, OV L 196, 28.7.2010, 4. lpp.

- sīkāk izstrādāts plāns un apraksts par apmācību darbam ar skaidro naudu, kas tiks organizēta tiem, kuri rīkojas ar skaidru naudu.

Kopumā šie pasākumi ir ļoti vēlami, jo tie veicinās vienmērīgāku un veiksmīgāku pāreju uz euro; sīkāki paskaidrojumi izklāstīti turpmākajās sadaļās.

2.1. Sagatavošanās pasākumi skaidras naudas nomaiņai

Euro skaidra nauda nonāks apritē pa trīs galvenajiem kanāliem: ar komercbanku, bankas automātu un mazumtirgotāju starpniecību.

Igaunija no Eirosistēmas aizņemsies 44,89 miljonus **euro banknošu**, kuras tai piegādās Somijas Centrālā banka, tāpat Igaunija ir pasūtījusi 194 miljonus **euro monētu** apgrozībā esošās Igaunijas kronas aizstāšanai un nepieciešamo stratēģisko krājumu nodrošināšanai. Euro monētām ir Igaunijas valsts puse, un tās tiek kaltas Somijas naudas kaltuvē. Monētu izgatavošana ir jau uzsākta, un līdz septembra vidum tika izkalts aptuveni 40 % monētu. Atlikusī daļa tiks izkalta un piegādāta pakāpeniski līdz 2011. gada marta beigām.

Euro banknotes un monētas 235 miljonu euro vērtībā, kas atbilst aptuveni 40 % apritē esošajai Igaunijas kronas skaidrajai naudai, bankām un to klientiem tiks priekšlaikus piegādāta un pakārtoti priekšlaikus piegādāta pirms euro ieviešanas dienas. Euro monētu **priekšlaikus piegāde** tika uzsākta septembra vidū, bet euro banknošu priekšlaikus piegādi plānots uzsākt 15. novembrī. Septembra vidū Igaunijas Centrālā banka (*Eesti Pank*) parakstīja priekšlaikus piegādes vienošanos ar 10 bankām. Sistēma, kā veikt euro monētu **pakārtoto priekšlaikus piegādi** komercbanku klientiem, ir jau izstrādāta, taču oktobra sākumā bankas vēl nav ziņojušas par attiecīgām operācijām. Euro banknošu pakārtotā priekšlaikus piegāde tiks uzsākta 1. decembrī. Igaunija būs pirmā dalībvalsts, kura izmantos jaunās un vienkāršotās Eiropas Centrālās bankas vadlīnijas par pakārtoto priekšlaikus piegādi[3]; šīs vadlīnijas ir balstītas pieredzē, kas gūta iepriekšējās euro ieviešanas reizēs. Mazumtirgotājiem, kuri parakstījuši vienkāršoto pakārtotas priekšlaikus piegādes līgumu, tiks piegādāti līdz 10 000 euro līdz pat piecām kalendārajām dienām pirms euro ieviešanas dienas[4].

Pastiprinātas aizsardzības nodrošināšanai visi profesionālie **euro skaidrās naudas pārvadājumi** tiks veikti policijas eskorta pavadībā, ieskaitot monētu pārvadājumus un piegādi bankas automātiem. Lai apmierinātu paaugstināto pieprasījumu pēc skaidras naudas pārvadājumiem tās nomaiņas laikā, lielākais skaidras naudas pārvadājumu uzņēmums nepieciešamības gadījumā ir paredzējis īrēt papildu transportlīdzekļus no kaimiņu dalībvalstīm un ir iegādājies jaunu aprīkojumu euro skaidras naudas šķirošanai un atbilstības pārbaudei.

Igaunijas tiesībaizsardzības iestādes Komisijas Perikla programmas ietvaros ir pastiprinājušas preventīvos pasākumus euro viltojumu novēršanai.

---

[3] ECB 2008. gada 19. jūnija vadlīnijas (ECB/2008/4), ar ko groza vadlīnijas ECB/2006/9 par dažiem sagatavošanās darbiem euro skaidras naudas nomaiņai un euro banknošu un euro monētu priekšlaikus piegādei un pakārtotajai priekšlaikus piegādei ārpus euro zonas, OV L 176, 4.7.2008, 16. lpp.

[4] Pieredze liecina, ka nepieciešams izstrādāt vienkāršāku procedūru, lai pārliecinātu nelielos mazumtirgotājus iesaistīties pakārtotajā priekšlaikus piegādē. Standarta pakārtotās priekšlaikus piegādes līgums paredz stingras sankcijas par pakārtotas priekšlaikus piegādes ietvaros saņemtas euro skaidrās naudas iepludināšanu apgrozībā pirms euro ieviešanas dienas, kā arī nosaka būtisku uzņēmuma telpu drošības pastiprināšanu utt. Tāpēc šāds līgums ir piemērotāks lielākiem uzņēmumiem, kuriem vajadzīgs liels euro skaidrās naudas apjoms.

Igaunija ir pasūtījusi 600 000 euro monētu **mini komplektu**, t.i., aptuveni vienu komplektu uz saimniecību, un no 1. decembra tie tiks pārdoti bankās un pasta nodaļās. Mini komplekta pārdošanas cena ir 200 kronas (nominālā vērtība ir 200,12 kronas jeb 12,79 euro) un tajā ietilpst 42 monētas. Lai izvairītos no iespējamas naudas uzkrāšanas, vienā pirkuma reizē būs iespējams iegādāties ne vairāk par 5 mini komplektiem. Papildu komplekti (neskaitot minētos 600 000 komplektus) tiks pārdoti, sākot ar 2011. gada 1. janvāri, lai apmierinātu kolekcionāru numismātisko pieprasījumu pēc jaunajām euro monētām. Mini komplekti ir ļoti noderīgi, lai iedzīvotāji varētu iepazīt jaunās monētas pirms euro ieviešanas dienas, un tādējādi arī mazumtirgotājiem tiks atvieglota atlikuma izdošana tikai euro. Tādēļ *Eesti Pank* vajadzētu rūpīgi pārraudzīt mini komplektu pārdošanu, lai nodrošinātu, ka visās valsts daļās komplekti ir pieejami pietiekamā daudzumā. Turklāt ieteicams nodrošināt papildu mini komplektus kolekcionāriem, lai izvairītos no situācijas, ka kolekcionāri zināmā mērā "izstumj" parastos monētu lietotājus.

Galvenais skaidras naudas pārvadājumu uzņēmums ir sācis gatavot euro monētu **komplektus mazumtirgotājiem**, lai šos komplektus tieši vai ar banku starpniecību piegādātu profesionāliem klientiem. Tiks piedāvāti divi komplektu veidi, viens no tiem 111 euro vērtībā (8 monētu ruļļi) un otrs 198 euro vērtībā (15 monētu ruļļi). Septembrī uzņēmums saņēma pasūtījumus 40 000 šādiem komplektiem, un ir plānots sagatavot vairāk nekā 80 000 komplektu. Tas ir daudz vairāk salīdzinājumā ar iepriekšējām skaidras naudas nomaiņas reizēm, un tas ir atzīstami, jo ir svarīgi izvairīties no situācijas, ka pārejas laikā mazumtirgotājiem izbeidzas euro monētas, ņemot vērā arī to, ka pirmajās pārejas dienās, kas būs vissaspringtākās, skaidras naudas piegāde veikaliem varētu notikt retāk.

Komercbankas nodrošinās kronu nomaiņu uz euro saskaņā ar pārrēķina kursu un bez pakalpojuma maksas un maināmās summas ierobežojuma[5] visās filiālēs, kas piedāvā skaidras naudas pakalpojumus, vismaz no 2010. gada 1. decembra līdz 2011. gada jūnijam. Šis pakalpojums tiks sniegts ierobežotākā filiāļu tīklā līdz 2011. gada decembra beigām. Pārejas procesa vienkāršošanas nolūkos, pārejas laikā, sākot ar decembri, komercbankas strādās ilgāk, turklāt tās plāno pieņemt papildu darbiniekus. 1. janvārī vairums banku filiāļu būs atvērtas no plkst. 12:00. Vismaz viena liela banka ir norādījusi, ka tās filiālēs rindu gadījumā mazumtirgotājiem tiks dota priekšroka (izmantojot atsevišķas rindu biļetes). Šāda prakse būtu vēlama arī citās bankās, lai mazumtirgotājiem atvieglotu atlikuma izdošanu tikai euro.

Turklāt pārejas laikā filiāles kopumā izvairīsies izplatīt augstāka nomināla banknotes (EUR 500 un EUR 200), lai mazinātu risku, ka mazumtirgotājiem pietrūkst euro atlikuma izdošanai.

Septembra vidū banku darbiniekiem bija sagatavota mācību programma un bija plānots apmācību drīzumā sākt. Bankas karšu terminālu pārejai uz euro ir paveikts daudz sagatavošanās pasākumu, un nav domājams, ka šajā ziņā varētu rasties kādas īpašas problēmas. Šo terminālu pāreja uz euro notiks 2011. gada 1. janvārī plkst. 0.00. Lai izvairītos no iespējamiem pārpratumiem, uz terminālu displeja tiks norādīta valūta. IT sistēmas ir labi sagatavotas, un pēdējo pārbaudi plānots veikt oktobrī/novembrī.

Lai iedzīvotājiem atvieglotu piekļuvi skaidras naudas nomaiņas pakalpojumiem, jo īpaši lauku rajonos, skaidras naudas nomaiņā piedalīsies arī Igaunijas Pasts (*Eesti Post*). No 2011. gada 1. līdz 15. janvārim kronas skaidrās naudas nomaiņai uz euro *Eesti Post* izmantos savu

[5] Praktisku apsvērumu dēļ par liela apjoma skaidras naudas nomaiņu varbūt nepieciešams paziņot iepriekš. Laikā no 2010. gada 1. līdz 31. decembrim nomaiņu paredzēts veikt tikai privātpersonām.

Postipank platformu (Igaunijas Pasta un SEB komercbankas kopīgie pakalpojumi) bez pakalpojuma maksas vairāk nekā 180 pasta nodaļās visā valstī. Šajā laikā pasta nodaļas būs atvērtas septiņas dienas nedēļā, tostarp valsts svētku dienās 1. un 2. janvārī, kā arī svētdien, 9. janvārī. Skaidras naudas nomaiņas pakalpojums būs pieejams visiem, tostarp arī tiem, kuriem nav konta SEB bankā. Nepieciešamības gadījumā skaidras naudas nomaiņai *Eesti Post* var noteikt maksimālo dienas limitu 1000 euro uz klientu. Visbeidzot *Eesti Post* gatavo sīki izstrādātu informēšanas plānu attiecībā uz skaidras naudas nomaiņas pakalpojumiem, kurus tā sniegs paralēlās apgrozības laikā.

Bankas automāti ar euro skaidro naudu tiks uzpildīti galvenokārt laikā no 30. līdz 31. decembrim, kas nozīmē, ka daudzi bankas automāti šajās dienās nedarbosies (lai euro skaidro naudu neizplatītu pirms 1. janvāra). Bankas automātos ar lielu apgrozījumu euro skaidrā nauda tiks uzpildīta pēdējā kārtā. 1. janvārī, sākot no plkst. 0.00 vai 00.15 (atkarībā no bankas), aptuveni 90 % bankas automātu izdos tikai euro banknotes, bet aptuveni 10 % bankas automātu, no kuriem iespējams izņemt abas valūtas, darbosies bez pārtraukuma. Bankas automātos galvenokārt tiks iepildītas zemāka nominmāla, proti, 20, 10 un 5 euro banknotes, bet 50 euro banknotes tiks izdotas tikai tajos bankas automātos, kuros līdz šim reģistrēts liels apgrozījums. Tas, ka bankas automāti izdos galvenokārt zema nominmāla banknotes, ir atzīstami, jo šādi mazumtirgotājiem būs vieglāk ievērot ieteikumu izdot atlikumu tikai euro.

Finanšu un banku sektorā skaidras naudas nomaiņai jau paveikts daudz sagatavošanās pasākumu. Ļoti atbalstāmi, ka *Eesti Post* piedalīsies euro skaidrās naudas piegādē iedzīvotājiem, kā arī Igaunijas kronas skaidrās naudas izņemšanā no apgrozības, jo tādējādi skaidras naudas nomaiņas pakalpojumi būs pieejami visos apgabalos, un tos sniegs bankas filiāle vai pasta nodaļa.

Tāpat ir arī atzīstami, ka bankas automāti būs uzpildīti galvenokārt ar zema nominmāla banknotēm, un 50 euro banknotes būs pieejamas tikai augsta apgrozījuma bankas automātos; šādi būs iespējams izvairīties no situācijas, ka mazumtirgotājiem izbeidzas euro skaidrā nauda atlikuma izdošanai, tādēļ ka klienti veic pirkumus ar augsta nominmāla banknotēm.

Visbeidzot būtu jāveicina prakse, ka mazumtirgotājiem banku filiālēs tiek dota priekšroka, tādējādi viņiem atvieglojot atlikuma izdošanu tikai euro.

Bankām un pastam jāveic rūpīgi sagatavošanās darbi, lai pirmajās janvāra dienās būtu iespējams strādāt paaugstinātas slodzes apstākļos un apkalpot daudz lielāku klientu skaitu.

2.2. Pārvaldes iestāžu sagatavošanās pasākumi pārejai lauku reģionos un neaizsargātākajās iedzīvotāju grupās

IT sistēmu pielāgošana valsts sektorā norit saskaņā ar plānu. IT sistēmas vairumā valsts iestāžu ir pielāgotas euro, un trīs institūcijas ar sarežģītākajām informācijas sistēmām (t. i., Nodokļu un muitas pārvalde, Sociālās apdrošināšanas pārvalde un Iekšlietu ministrijas IT centrs) ziņo, ka sistēmas tiks pielāgotas euro vēlākais līdz 2010. gada 1. novembrim.

Finanšu ministrija ir izveidojusi sarakstu, kurā apkopoti vietējo pašvaldību pārstāvju kontakti, un šiem pārstāvjiem tiek regulāri sūtīta informācija pa e-pastu. Tika organizētas vairākas

tikšanās ar vietējo varasiestāžu pārstāvjiem, un, izmantojot īpašu vietējo varasiestāžu kontaktu tīklu, tika regulāri nosūtītas vēstules ar informāciju par tiesisko regulējumu, IT sistēmu pielāgošanu, kā arī ar to uzdevumu sarakstu, kuri veicami līdz euro ieviešanas dienai.

Sabiedriskajā transportā varētu rasties problēma izdot atlikumu no vidēja un augsta nomināla euro banknotēm. Lai arī lielākā daļa sabiedriskā transporta biļešu tiek pirktas elektroniski (piemēram, izmantojot mobilo telefonu), dažkārt par tām joprojām maksā skaidrā naudā. Iestādes paredzējušas izvietot skaidrus paziņojumus autobusos, autobusu pieturās u.c., klientus aicinot maksāt precīzu summu. Tāpat ir arī paredzēts izplatīt euro kalkulatorus autobusu uzņēmumiem, lai atvieglotu darbu autobusu vadītājiem, kuri biļetes pārdod par skaidru naudu (galvenokārt lauku vai starppilsētu maršrutos).

Īpašs uzdevums ir arī sabiedrisko stāvvietu skaitītāju pielāgošana, jo parasti skaitītāji var pieņemt tikai viena veida valūtu. Visus stāvvietu skaitītājus vajadzētu pielāgot ceturtajā vai piektajā dienā pēc euro nomaiņas dienas, kad lielākā daļa maksājumu jau tiks veikti euro. Pēc tam stāvvietas, kuru skaitītāji vēl nebūs pielāgoti, parasti būs iespējams izmantot bez maksas, lai paralēlās apgrozības laikā netiktu veicināta līdzšinējās nacionālās skaidrās naudas lietošana.

Tirdzniecības automātu izmantošana Igaunijā nav izplatīta, un to pielāgošana nesagādās īpašas grūtības, jo īpaši tāpēc, ka parasti šie automāti pieņem dažādus maksāšanas līdzekļus (bankas karti, maksājumu ar mobilo telefonu u.c.).

Ļoti atbalstāma ir *Eesti Post* dalība skaidras naudas nomaiņas operācijās (sk. arī 2.1 sadaļu). Tas ļoti atvieglos skaidras naudas nomaiņu iedzīvotājiem lauku reģionos, kur banku filiāles ir reti sastopamas. Ir uzsākta pasta darbinieku apmācība (darbs ar skaidru naudu divās valūtās vienlaicīgi, euro skaidras naudas drošības zīmes, informācijas sniegšana pilsoņiem u.c.).

Pensijas maksājumi (29 000 pensionāru katru mēnesi saņem pensiju skaidrā naudā) tiek veikti ik mēnesi laikā no 1. līdz 18. datumam, un visvairāk maksājumu tiek veikti mēneša 5./6. datumā. Tas nozīmē, ka kopējā skaidras naudas apritē netiks iepludināta liela summa Igaunijas nacionālajā valūtā, jo pensijas netiks izmaksātas tieši pirms valūtas nomaiņas.

Īpašas grūtības valūtas nomaiņā saistāmas ar vecāka gadagājuma cilvēkiem, kuriem ir grūti iziet no mājas, jo viņiem varētu būt nepieciešama palīdzība, lai nomainītu Igaunijas skaidro naudu uz euro. Turklāt būtu nepieciešams apmācīt sociālos darbiniekus, lai viņi varētu atbildēt uz pamatjautājumiem, kas saistīti ar skaidras naudas nomaiņu (aprēķina principi, paralēlā cenu norādīšana, euro skaidrās naudas drošības zīmes u.c.).

Skaidrās naudas nomaiņas laikā īpaša uzmanība būtu jāpievērš tam, lai vecākas paaudzes cilvēki, kuriem ir grūtības iziet no mājas, saņemtu pietiekamu informāciju. Tāpat viņiem varētu būt nepieciešama palīdzība, lai nomainītu savu Igaunijas kronas skaidro naudu uz euro.

Būtu nepieciešams apmācīt sociālos darbiniekus, lai viņi varētu atbildēt uz pamatjautājumiem, kas saistīti ar skaidras naudas nomaiņu.

2.3. Sagatavošanās pasākumi uzņēmumos

Paralēlās apgrozības periodā mazumtirgotājiem būs nepieciešama papildu skaidrā nauda divu iemeslu dēļ: klienti sliecas izmantot mazumtirdzniecības uzņēmumus kā "mini bankas", lai

nomainītu nacionālo valūtu uz euro (jo īpaši, ja tuvumā nav bankas filiāles), un skaidras naudas pārvadājumu pakalpojumi būs retāki, ņemot vērā paaugstināto vajadzību pēc skaidras naudas pārvadājumiem nomaiņas laikā. Tādēļ vismaz lielākajiem mazumtirgotājiem ir paredzēti paaugstinātas drošības pasākumi, kā, piemēram, palielināts apsardzes darbinieku, novērošanas kameru skaits u.c.

Lielie mazumtirgotāji novērtēja nepieciešamo skaidras naudas daudzumu un bija gatavi slēgt vienošanos ar bankām 2010. gada septembra beigās. Skaidras naudas nomaiņas laikā mazumtirdzniecības uzņēmumi strādās septiņas dienas nedēļā, turklāt ir plānots nolīgt vairāk darbiniekus un atvērt papildu kases. Atsevišķās IT sistēmas ir pārbaudītas, un tās spēj operēt ar maksājumiem gan euro, gan Igaunijas kronās, tostarp veikt arī jauktos maksājumus. Turpmāk nepieciešams pārbaudīt atsevišķo sistēmu savstarpēju atbilstību. Viltoto banknošu detektori turpmāk tiks uzstādīti visās lielo mazumtirdzniecības ķēžu pārdošanas vietās.

Rudenī ir paredzēta darbinieku apmācība, tostarp praktiska apmācība kasieriem, kuri strādās ar divām valūtām uzrauga klātbūtnē. *Eesti Pank* organizēs kursus mācībspēkiem.

Sākot ar euro ieviešanas dienu, mazumtirgotājiem atlikumu vajadzēs izdot tikai euro. Tādēļ nepieciešams veikt piemērotus pasākumus, lai samazinātu kasieru slodzi un gaidīšanas laiku pie kasēm, piemēram, iepazīstināt kasierus ar jauno valūtu pirms valūtas nomaiņas, paredzēt atsevišķus nodalījumus skaidrajai naudai kronās, lai tiešā un vienkāršā veidā "to izņemtu no apgrozības", atvērt informācijas punktus lielos mazumtirdzniecības veikalos, lai atbildētu uz klientu jautājumiem, lielveikalos nolīgt pagaidu darbiniekus produktu iesaiņošanai maisiņos u.c. Mazumtirdzniecības uzņēmumiem vajadzētu paredzēt pietiekamu uzglabāšanas ietilpību kronas skaidrajai naudai un plānot skaidrās naudas pārvešanu uz bankām. Visbeidzot, euro monētu vērtība, kas ir daudz augstāka par kronas monētu vērtību, Igaunijas sabiedrībā būs jaunums (vērtīgākā apgrozībā esošā kronas monēta ir tikai 32 euro centu vērtībā), tāpēc būtu jāpievērš īpaša uzmanība iespējamām problēmām, kas šajā saistībā varētu rasties (piemēram, attiecīga izmēra nodalījumi kases aparātos, darbinieku apmācība darbam ar monētām u.c.).

Būtu regulāri jāuzrauga mazo un vidējo uzņēmumu sagatavošanās pasākumu gaita.

2.4. Ar cenu izmaiņām saistītu ļaunprātīgu darbību un kļūdainas cenu uztveres novēršana

Igaunijas sabiedrība ir noraizējusies, ka valūtas nomaiņa uz euro varētu ietekmēt cenas (jaunākos Eirobarometra rezultātus sk. 3. iedaļā). Tādēļ Igaunijas iestādēm ir īpaši svarīgi veikt nepieciešamos pasākumus ļaunprātīgu darbību un pārpratumu novēršanai. Ir ļoti svarīgi uzraudzīt cenu izmaiņas biežāk pirktām precēm un pakalpojumiem, piemēram, cenas restorānos, kafejnīcās un frizētavās u.tml., jo tās visvairāk ietekmē priekšstatu par cenu izmaiņām.

Obligātā **paralēlā cenu norādīšana** gan kronās, gan euro Igaunijā tika sākta 2010. gada 1. jūlijā, un šādā veidā cenas būs jāturpina norādīt līdz 2011. gada 30. jūnijam. Tās īstenošanu pārrauga Igaunijas Patērētāju aizsardzības pārvalde (PAP), kas paralēlo cenu norādīšanu uzraudzīs vairāk nekā 2 200 vietās visā Igaunijā. Septembrī 25 PAP inspektori pārbaudīja aptuveni 1160 tirdzniecības vietu. 265 uzņēmumi, kuri iepriekš paralēlo cenu nebija norādījuši pareizi, tika pārbaudīti atkārtoti, lai pārliecinātos, ka kļūdas ir labotas. Pārbaužu

laikā septembrī PAP uzlika naudas sodu 108 uzņēmumiem[6]. PAP mājas lapā ik nedēļu tiek publicēti to uzņēmumu nosaukumi, kuri paralēlo cenu norāda nepareizi.

Jūlijā paralēlās cenas norādīja nepareizi aptuveni puse uzņēmumu, augustā šādu uzņēmumu skaits nedaudz samazinājās līdz aptuveni 40 %, septembrī —zem 30 % un līdz oktobra vidum nepareiza paralēlās cenas norādīšana tika konstatēta nedaudz mazāk nekā 20 % uzņēmumu. Galvenā kļūda pirmo divu mēnešu laikā bija tā, ka cena euro netika norādīta. Laikā no augusta līdz oktobrim situācija pastāvīgi uzlabojās, kas saistāms ar lielāku uzņēmumu skaitu, kuri cenu norāda abās valūtās, kā arī ar faktu, ka arvien mazāk uzņēmumu izmanto nepareizu pārrēķina kursu, tomēr vēl joprojām ir vairāki gadījumi, kuros cena tiek nepareizi noapaļota. Lai uzraudzītu paralēlo cenu norādīšanu, PAP arī sadarbojas ar nevalstiskajām organizācijām (visvairāk ar pensionāriem). Tā ir laba prakse, ko varētu izmantot arī Nolīguma par godīgu cenu pārrēķinu popularizēšanai un tā biedru skaita vairošanai (sk. turpmāk). Lai gan to uzņēmumu skaits, kuri ievēro paralēlās cenas norādīšanas noteikumus, ir palielinājies, šo noteikumu ievērošana jāturpina uzlabot.

28. augustā vairāki komercorganizāciju pārstāvji un PAP atbalstīja **nolīgumu par godīgu cenu pārrēķinu**, aicinot uzņēmumus šai iniciatīvai pievienoties. Nolīgumu gatavo Igaunijas Tirdzniecības un rūpniecības palāta, balstoties uz brīvprātīgajām ierosmēm, kas tika veiksmīgi izmantotas iepriekšējos pārejas gadījumos. Nolīguma parakstītāji (piemēram, mazumtirgotāji, finanšu institūcijas, pašvaldības, interneta veikali u.c.), apņemas neizmantot pāreju ļaunprātīgi, piemēram, pārejas laikā nepamatoti nepaaugstināt cenas, kā arī ievērot pārejas noteikumus. Tiem, kas pievienojušies nolīgumam, ir tiesības izmantot uzlīmi ar īpašu logo.

Oktobra vidū nolīgumam pievienojās aptuveni 450 biedru, tostarp 12 pašvaldības, pārstāvot vairāk nekā 2 300 tirdzniecības vietu. Par nolīguma nosacījumu nepildīšanu var uzlikt naudas sodu[7] un tiek atņemtas tiesības izmantot uzlīmi. Septembrī tika veikta informatīva kampaņa, tostarp brīvdabas reklāma, reklāma radio, drukātajos medijos un internetā, un ir plānots īstenot otru kampaņu. Tirdzniecības palāta ir novērtējusi, ka Igaunijā mazumtirdzniecības nozarē darbojas aptuveni 3 500–4 000 uzņēmumi, līdz ar to ir svarīgi vairot nolīguma biedru skaitu, kam vajadzētu ietvert arī vietējās pašpārvaldes. Lai veicinātu pievienošanos nolīgumam, būtu ieteicams izmantot īpaši apmācītus brīvprātīgos.

Jānodrošina, lai arī 1. un 2. janvārī tiktu pareizi īstenots Nolīgums par godīgu cenu pārrēķinu un cenas netiktu pārrēķinātas ļaunprātīgi.

Turklāt būtu jāvairo Nolīguma par godīgu cenu pārrēķinu popularitāte. Īpaša uzmanība būtu jāpievērš tam, lai nolīgumam pievienotos vairāk mazo un vidējo uzņēmumu. Šim nolūkam varētu izmantot īpaši apmācītus brīvprātīgos (piemēram, studentus vai pensionārus). Tie varētu būt arī brīvprātīgie, kuri jau uzrauga pareizu paralēlo cenu norādīšanu; izmantojot situāciju, viņi varētu arī popularizēt Nolīgumu par godīgu cenu pārrēķinu. Nolīgumu vajadzētu parakstīt arī visām 226 vietējām pašvaldībām.

Koriģējoši pasākumi pret biedriem, kuri nepilda apņemšanos saskaņā ar nolīgumu,

[6] Vidējā uzliktā naudas soda summa bija aptuveni 50 euro, bet maksimālā summa bija aptuveni 1 900 euro (30 000 kronu) Inspektors var izlemt uz vietas, kādu sodu piemērot (brīdinājums/ naudas sods), bet viņš nevar noteikt naudas soda apmēru.

[7] Maksimālais naudas sods ir 50 000 kronas, kas atbilst aptuveni 3 200 euro.

būtu jāveic, cik drīz vien iespējams. Tiem ir nekavējoties jāatņem tiesības izmantot priekšrocības, ko sniedz Nolīgums par godīgu cenu pārrēķinu (t. i., biedra logo izmantošana).

Turklāt īpaša uzmanība būtu jāpievērš tam, lai atklātu ļaunprātīgu darbību un nepamatotu cenu paaugstināšanu biežāk pirktām precēm un pakalpojumiem, piemēram, restorānos, kafejnīcās un frizētavās u.tml., jo tās visvairāk ietekmē sabiedrības priekšstatu par cenu izmaiņām, kas saistītas ar valūtas nomaiņu.

Arī turpmāk būtu nepieciešams panākt noteikumu par paralēlo cenu norādīšanu izpildi.

2.5. Informēšana par euro

Kvantitatīvie mērķi komunikācijas stratēģijā, kas saistīta ar euro ieviešanu Igaunijā, ir nodrošināt, lai 90 % Igaunijas iedzīvotāju būtu labi informēti par pārejas praktiskajiem aspektiem un līdz pārejas brīdim to atbalstītu 65 % Igaunijas iedzīvotāju.

Pēc Padomes 13. jūlija lēmuma Igaunijas iestādes steidzīgi organizēja informēšanas plānu īstenošanu. Iestādes izmanto plašsaziņas līdzekļus (reklāmas radio un televīzijā), kā arī instrumentu kompleksu, lai panāktu tiešāku kontaktu ar iedzīvotājiem (tiešie pasta sūtījumi, semināri, izstādes u.c.).

Trīs plašsaziņas līdzekļu kampaņas, kas tiek īstenotas no 2010. gada augusta līdz decembrim, ir vērstas uz to, lai izskaidrotu būtiskos pārejas praktiskos aspektus. Dotāciju nolīguma ietvaros Komisija piešķir atbalstu līdz pat 50 % apmērā no saskaņoto komunikācijas pasākumu attiecināmajām izmaksām. Eiropas Centrālā banka atbalsta valsts informācijas kampaņu, publicējot rakstus, organizējot izstādes un citus sabiedrisko attiecību pasākumus, kā arī sniedzot nozīmīgu palīdzību plašsaziņas līdzekļu kampaņas īstenošanā.

Ņemot vērā faktu, ka kampaņas apmērs vēl nav bijis pietiekams, lai sasniegtu mērķa grupas, ir grūti prognozēt šīs kampaņas rezultātu. Tomēr sabiedriskās domas aptaujas rezultāti, kā arī medijos atspoguļotais sabiedrības viedoklis parāda, ka sabiedrībā skaidri jūtamas bailes no ļaunprātīgām darbībām un pirktspējas zuduma. Nepieciešams īpaši uzrunāt neaizsargātākās iedzīvotāju grupas.

Tā kā līdz pārejai atlikuši vien daži mēneši, Komisija mudina Igaunijas iestādes stingri ievērot un, kur nepieciešams, papildināt ar pāreju saistīto informēšanas plānu, lai nepieciešamā informācija laicīgi tiktu sniegta visiem Igaunijas iedzīvotājiem. Īpaša uzmanība būtu jāpievērš neaizsargātākajām iedzīvotāju grupām. Komisija arī iesaka Igaunijas iestādēm sagatavot krīzes komunikācijas plānu.

3. SABIEDRISKĀ DOMA VISJAUNĀKAJĀS DALĪBVALSTĪS

Lai novērtētu iedzīvotāju attieksmi un zināšanas par euro ieviešanu, Eiropas Komisija kopš 2004. gada ir pasūtījusi Eirobarometra apsekojumus valstīs, kuras ES pievienojās 2004. un 2007. gadā un kurām euro vēl ir jāievieš. 2010. gada rudenī astoņās jaunajās dalībvalstīs

veiktā aptauja (EB 307. zibensaptauja) [8] ir vienpadsmitā no šāda veida aptaujām. Aptaujas datu vākšana uz vietas notika 2010. gada septembrī.

Šajā ziņojumā pēdējās Eirobarometra aptaujas rezultāti lielākoties tika salīdzināti ar iepriekšējās jaunajās dalībvalstīs veiktās aptaujas rezultātiem (EB 296. zibensaptauja, 2010. gada maijs). Ņemot vērā pašreizējo sarežģīto situāciju ekonomikā, tostarp arī valstu parāda krīzi euro zonas dalībvalstīs, pēdējie rezultāti salīdzinājumā ar 2010. gada maiju norāda, ka astoņu jauno dalībvalstu iedzīvotāju atbalsts euro ieviešanai kopumā vājinās. Tomēr pašreizējais atbalsta līmenis nav zemāks kā pirmajās aptaujās, kas tika veiktas 2004. un 2005. gadā.

3.1. Atbalsts euro

Laikā no 2010. gada maija līdz septembrim astoņu jauno dalībvalstu iedzīvotāju atbalsts euro ieviešanai to valstīs nedaudz mazinājās. Tomēr kopumā relatīvs respondentu vairākums uzskatīja, ka euro ieviešanai būs pozitīva ietekme uz *viņu valsti* (46 %, –3 procentpunkti). 43 % (–4 procentpunkti) prognozēja, ka tas varētu pozitīvi ietekmēt *viņus pašus*, savukārt negatīvu ietekmi prognozēja 44 % respondentu (+5 procentpunkti). Aptuveni puse (47 %) aptaujāto uzskatīja, ka euro ir bijusi pozitīva ietekme uz esošajām euro zonas dalībvalstīm.

44 % (–4 procentpunkti) no visiem respondentiem sacīja, ka *viņi priecātos par valsts valūtas aizstāšanu ar euro*, savukārt 45 % (+3 procentpunkti) norādīja, ka viņi *nepriecātos* par pāreju uz euro. Rumānijas (51 %, –4 procentpunkti), Bulgārijas (48 %, –3 procentpunkti) un Ungārijas (47 %, –7 procentpunkti) iedzīvotāji pārsvarā sacīja, ka *priecātos par pāreju uz euro*, savukārt Čehijas (60 %, +7 procentpunkti), Igaunijas (58 %, +4 procentpunkti) un Latvijas (56 %, +6 procentpunkti) respondenti visbiežāk atbildēja, ka personīgi *nepriecātos par iespējamo valsts valūtas aizstāšanu ar euro*. Visbūtiskākais kāpums attiecībā uz iedzīvotāju īpatsvaru, kas atbildēja, ka *nepriecātos par pāreju uz euro*, bija vērojams Lietuvā (+6 procentpunkti, līdz 34 %).

3.2. Euro ieviešanas temps

Nedaudz vairāk kā viena trešdaļa astoņu jauno dalībvalstu iedzīvotāju vēlētos euro ieviešanu vidējā termiņā (“pēc kāda laika”, 35 %, -4 procentpunkti), savukārt līdzīga iedzīvotāju daļa (38 %, +6 procentpunkti) vēlējās šo brīdi atvirzīt uz “pēc iespējas vēlāku laiku”. Aptuveni viena piektā daļa (21 %, +6 procentpunkti) vēlējās, lai pāreja notiktu “pēc iespējas drīzāk”. Polijā (47 %, +8 procentpunkti), Čehijā (47 %, –1 procentpunkts) un Latvijā (46 %, bez izmaiņām) bija augstākais respondentu skaits, kas vēlējās ieviest euro “pēc iespējas vēlāk”. Igaunijā viena ceturtdaļa respondentu (24 %, +1 procentpunkts) vēlējās pievienoties “pēc iespējas drīzāk”, 38 % (bez izmaiņām) — “pēc kāda laika”, un 31 % (-5 procentpunkti) respondentu vēlējās euro ieviešanu “pēc iespējas vēlāk”.

3.3. Informētība

Vairākums astoņu jauno dalībvalstu iedzīvotāju joprojām *neuzskata, ka būtu labi informēti* par euro (57 %, –2 procentpunkti), savukārt arvien vairāk iedzīvotāju (42 %,

---

[8] Eirobarometra aptaujas vienmēr atspoguļo rezultātus jaunajās dalībvalstīs, kuras attiecīgajā brīdī nav euro zonā. Jaunākā aptauja tika veikta Polijā, Čehijā, Ungārijā, Bulgārijā, Rumānijā, Latvijā, Igaunijā un Lietuvā. Tā kā Kipra, Malta, Slovēnija un Slovākija jau ir pievienojušās euro zonai, šajās valstīs aptauja vairs netika veikta. Kopumā tika aptaujāti aptuveni 8000 nejauši atlasītu iedzīvotāju.

+1 procentpunkts) *uzskata, ka ir labi informēti*. Četrus mēnešus pirms euro ieviešanas Igaunijā, salīdzinājumā ar 2010. gada maijā veikto aptauju, Igaunijas iedzīvotāji uzskata, ka ir ievērojami labāk informēti; šobrīd 65 % uzskata, ka ir labi informēti (+15 procentpunkti).

3.4. Prognozes attiecībā uz euro

Līdzīgi kā iepriekšējās aptaujās ievērojams astoņu jauno dalībvalstu iedzīvotāju vairākums piekrita vairākiem pozitīviem apgalvojumiem saistībā ar euro ietekmi uz ikdienas dzīvi: piemēram, 90 % (bez izmaiņām) piekrita, ka euro ieviešana *būtu ērtāka tiem, kas ceļo uz citām valstīm, kurās norēķinās ar euro*; 85 % (–1 procentpunkts) piekrita, ka euro ieviešana *atvieglotu iepirkšanos citās valstīs, kas izmanto vienoto valūtu* utt.

Vienlaikus gandrīz divas trešdaļas respondentu baidījās no cenu kāpuma pēc euro ieviešanas (69 %, +3 procentpunkti), savukārt, aptuveni piektdaļa (19 %, –4 procentpunkti) iedzīvotāju bija pārliecināti par euro stabilizējošo ietekmi uz cenām ilgtermiņā. Vairumā šo dalībvalstu palielinājās to iedzīvotāju skaits, kas baidījās, ka euro ieviešana nozīmēs cenu kāpumu. Polijas (81 %, +5procentpunkti) un Igaunijas (80 %, +3procentpunkti) iedzīvotāji joprojām bija īpaši skeptiski noskaņoti attiecībā uz euro ietekmi uz cenām — vairāk nekā trīs ceturtdaļas prognozēja cenu kāpumu.